

Duurzaamheid is 'sjoege hebben van veranderingen'

"Als waterbeheerders worden we steeds vaker geconfronteerd met het begrip duurzaamheid. We moeten er blijkbaar wat mee, maar wat precies? Ons punt is dat duurzaamheid als zelfstandig begrip te vaag is. Het is een containerbegrip. Het maakt de discussie over het algemeen niet duidelijker, als je niet tegelijkertijd heel goed aangeeft waar je precies heen wilt. Wij zijn het dan ook helemaal eens met Bjartur Swart en Gert Koot (zie H₂O nr. 22 van 11 november 2011) dat maatregelen vaak te snel duurzaam worden genoemd zonder dat we goed beseffen welke doelen we daar dan bij nastreven. In deze discussie wil ik graag vanuit mijn eigen ervaringen een aantal voorbeelden noemen, in de hoop dat we ons er beter van bewust worden dat duurzaamheid geen doel op zich is." Aldus Kees van de Ven en Hans de Vries van Waterschap Noorderzijlvest.

In H₂O nr. 5 van 2 maart jl. pakte Ferdinand Kiestra van Waterschap Aa en Maas de handdoek op in de discussie over de (on) duurzaamheid van het Nederlandse waterbeheer. In deze uitgave gaan Kees van de Ven en Hans de Vries van Waterschap Noorderzijlvest verder in op hoe de waterschappen in deze discussie staan.

Nog niet zo lang geleden werden in het BWK-2007 begrippen gebruikt als doelmatigheid, transparantie, innovatie en een betrokken burger. Nu, vijf jaar later, zijn daaraan termen als samenwerken en duurzaamheid toegevoegd. Als we die woorden maar vaak genoeg gebruiken, denken we al snel dat we het met elkaar eens zijn. Is dat altijd wel zo?

Onlangs werden we uitgenodigd voor het symposium 'Onderzoeksagenda watercyclus 2012' van Waternet. De bedoeling van de middag was te komen tot een gezamenlijke onderzoeksagenda van STOWA, Stichting RIONO en KWR Watercycle Research Institute (zie H₂O nr. 3 van 3 februari jl.). Wat ons opviel was dat tijdens bijeenkomsten als deze het sociaal wenselijke gedrag vaak de boventoon voert. In dit geval was dat de boodschap dat we het voortaan samen anders ('innovatief') gaan doen (deden we dat nog niet dan?). We gaan problemen te lijf met technologische oplossingen en dat doen we dan natuurlijk op een duurzame wijze. Die woorden werden vaak genoeg gebezigd en iedereen ging tevreden naar huis met een gevoel van: We werken samen aan een doelmatige en duurzame waterketen. Op de terugreis in de trein vroegen we ons echter af wat we nu eigenlijk concreet wilden bereiken.

Bij bijeenkomsten als deze bekruipt ons het gevoel dat we vooral aan het bijsturen zijn in wat we doen als reflexmaatschappij. Waarom denken we niet eerst na of we wel de goede koers varen? Hoe innovatief en duurzaam zijn we daadwerkelijk? Zijn dit de begrippen die de echte vernieuwing in de weg staan, omdat ze misbruikt worden in de dagelijkse praktijk? Als we er innovatief en duurzaam bij vermelden, zijn we goed bezig! Waar willen we eigenlijk heen en nemen we wel degenen mee die mee moeten om de reis tot een succes te maken? We zullen er twee thema's uitlichten: samen en koers.

Samen

De samenwerking in de waterketen krijgt steeds meer vorm. Dat wordt alom bejubeld. Samen op reis is leuker en blijkt ook goedkoper te zijn. Maar nemen we iedereen die op deze reis meemoet wel mee? Moet de burger ook mee? En hoe neem je de farmaceutische, levensmiddelen- en cosmetica-industrie mee? Ook zij (en anderen) moeten een onderdeel van de waterketen zijn. Zij zijn mede (via hun producten) leveranciers van afvalwater. Om de reis tot een goed einde te brengen, zouden zij ook meemoeten. Zij moeten ook een stem krijgen in de koers die we gaan varen. We moeten samen een strategie bedenken die voorkomt dat stoffen in het water terecht komen die je er later niet of met heel veel moeite uit krijgt. We hebben altijd geleerd dat wat je er niet in stopt, je er ook niet uit hoeft te halen.

De kreet 'de vervuiler betaalt' wordt al lang gebruikt, maar nog niet altijd (goed) gehanteerd. Er wordt nu veel geld verspild, doordat (*end-of-pipe*) maatregelen nodig zijn om de effecten van ongewenste handelingen in een eerder stadium te voorkomen. En dat alleen omdat blijkbaar niet valt samen te werken met de partijen die vooraan in de waterketen invloed hebben op het afvalwater. Juist samenwerking in het totaal van de keten is de basis voor een duurzame keten.

Koers

De koers bepaal je samen. We zitten al een lange tijd op eenzelfde koers in de (afval) waterketen, waarbij het bevorderen van de volksgezondheid en het beschermen van het milieu centraal blijven staan. De Romeinen deden het al, vanaf het begin van onze jaartelling, met hetzelfde doel voor ogen. Deze koers heeft ons natuurlijk ontzettend veel goeds gebracht, maar misschien is het toch eens tijd hieraan een aantal benaderingswijzen toe te voegen. Zouden we de afvalwaterketen anders inrichten als we helemaal opnieuw konden beginnen? Richten we het proces samen anders in als we de eindproducten als uitgangspunt van de afvalwaterketen hanteren? Kunnen we bijvoorbeeld met het *cradle-to-cradle*-principe als richtlijn de gehele afvalwaterketen inrichten, geredeneerd van achteren naar voren ten opzichte van de huidige werkwijze? Dan kom je er vanzelf achter wat wel en niet in het afvalwater terecht mag komen. We streven immers naar de gewenste

(verhandelbare) eindproducten. Hoopvol daarin zijn de trajecten die gestart zijn om de waterketen decentraal in te richten: daarin worden vele ideeën onderzocht wat betreft gescheiden stromen en de gewenste eindproducten (en waar je die toepast). Ook hier was niet zozeer duurzaamheid het doel, het was meer het middel voor het opnieuw beschouwen van een ontstane situatie.

'Sjoege'

Wie zijn er zo slim om echt een verandering in ons denken aan te brengen? Wanneer komt er een cultuurverandering in het denken bij het bepalen van de onderzoeksagenda's? Wie durven te investeren in geheel nieuwe concepten, ook al lopen ze het risico een paar keer op hun 'bek' te gaan voordat er een echt vernieuwend concept uitkomt? Wie heeft voldoende sjoege om het denken in andere trajecten vorm te geven, naast de huidige koers die gevaren wordt? Sjoege, het is een mooi woord. 'Ergens sjoege van hebben' betekent dat je met een gezonde dosis verstand, kennis, begrip en lef onderwerpen benadert. Dus eerst goed bedenken of dat wat je doet (de koers) slim genoeg is, voordat je dat doet. Van Einstein komt een mooi citaat dat hierbij kan helpen: 'We kunnen onze problemen niet oplossen met dezelfde manier van denken als waarmee we ons die problemen op de nek hebben gehaald.'

Nu varen we met ons allen een specifieke kant op, waarbij we ons niet afvragen of het de goede richting is. Als we een hobbel tegenkomen, gaan we die onderzoeken en met veel geld opruimen. We moeten eens goed nadenken of die huidige koers wel slim genoeg is. Misschien is het goed om eens met iedereen uit de waterketen te bedenken wat de juiste koers is, en dan komt duurzaamheid vanzelf.

Kees van de Ven en Hans de Vries
(Waterschap Noorderzijlvest)